

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Інститут агроекології і природокористування НААН України
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Вінницький національний технічний університет
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Управління екології та природних ресурсів Черкаської облдержадміністрації
Міжнародна асоціація екологів університетів

«Екологічна стратегія майбутнього: досвід і новації»

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
приуроченої 25-річчю діяльності науково-дослідної лабораторії
«Екологія і освіта»
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

30–31 березня 2017 року

Умань
Видавець «Сочінський М. М.»
2017

УДК 502/504(06)
ББК 28.08я431
Е45

**Затверджено до друку вченою радою природничо-географічного
факультету Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 8 від 20 лютого 2017 р.)**

Редакційна колегія:

Гончаренко Г. Є. – кандидат біологічних наук, доцент (голов. редактор);
Совгіра С. В. – доктор педагогічних наук, професор (заступник голов.
редактора);
Браславська О. В. – доктор педагогічних наук, професор;
Валюк В. Ф. – кандидат хімічних наук, доцент;
Гнатюк Н. О. – кандидат біологічних наук, доцент;
Горбатюк Н. М. – кандидат педагогічних наук, доцент;
Душечкіна Н. Ю. – кандидат педагогічних наук, старший викладач;
Красноштан І. В. – кандидат біологічних наук, доцент;
Миколайко В. П. – кандидат сільськогосподарських наук;
Ситник О. І. – кандидат географічних наук, доцент;
Цимбалюк В. В. – кандидат хімічних наук, доцент;

Е45 **Екологічна стратегія майбутнього: досвід і новації : матер. Всеукр.
наук.-практ. конф. (30–31 березня 2017 р., Умань). – Умань : Видавець
«Сочінський М. М.», 2017. – 218 с.**

ISBN 978-966-304-202-2

У збірнику опубліковані результати доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Екологічна стратегія майбутнього: досвід і новації», яка відбулася 30–31 березня 2017 р. в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Робота конференції відбулася за такими напрямками: навколишнє середовище та екологічний менеджмент; хімія XXI століття: актуальні питання освіти і науки; екологічний потенціал географічної освіти і науки; збереження і відтворення біорізноманіття в умовах трансформованого середовища; формування екологічної компетентності майбутніх фахівців у контексті євроінтеграції.

УДК 502/504(06)
ББК 28.08я431

ISBN 978-966-304-202-2

© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2017
© Автори статей, 2017

ЗМІСТ

<i>Гончаренко Г. Є.</i> Науково-дослідній лабораторії «Екологія і освіта» – чверть століття.....	7
<i>Берчак В. С.</i> Натуральні долинно-річкові ландшафти як основа екологічної мережі.....	11
<i>Бойко Ю. С.</i> Нові підходи у формуванні навичок до здорового способу життя студентської молоді.....	14
<i>Бойко Я. А.</i> Глобальні екологічні проблеми і їх вплив на визначення державної політики в США.....	17
<i>Браславська О. В., Макаревич І. М.</i> Індивідуалізація пізнавальної діяльності майбутніх учителів географії.....	20
<i>Валуєк В. Ф.</i> Методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів хімії в контексті професійної підготовки.....	22
<i>Варениченко А. Б.</i> Підготовка майбутнього вчителя до формування екологічної культури молодших школярів.....	24
<i>Войтович О. П.</i> Шляхи удосконалення технологічної підготовки майбутніх екологів.....	26
<i>Галушко С. М.</i> Дослідницька діяльність учнів на уроках хімії.....	28
<i>Герасименко О. В.</i> Розвиток географічної, екологічної освіти у загальноосвітніх навчальних закладах крізь призму ХІХ–ХХІ століть.....	31
<i>Гнатюк Н. О., Бабкова М. В.</i> Вплив імуномодулятора мурамілпептидного ряду на стан імунної системи людини при різних захворюваннях.....	34
<i>Гнатюк Н. О., Дзюга А. І.</i> Снід – злий ворог, а твоє тіло – міцна фортеця, плекай його.....	36
<i>Гнатюк Н. О., Дроздовська Т. М.</i> Взаємовідносини людини з оточуючим середовищем.....	38
<i>Гнатюк Н. О., Кузема І. І.</i> Екологічний стан питної води в Україні.....	41
<i>Горбатюк Н. М.</i> Використання інноваційних технологій навчання при викладанні хімічних дисциплін.....	43
<i>Грбовська С. Л.</i> Видові комплекси хижих кліщів зелених насаджень міста Умані.....	46
<i>Денисик Г. І., Чиж О. П.</i> Екомережа України: проблеми розбудови і перспективи розвитку.....	49
<i>Дідура Р. В., Зайка І. В., Мелешко Ю. В., Богун О. І.</i> Еколого-геохімічні дослідження придорожніх лісосмуг.....	52
<i>Дідус В. В.</i> Рациональне використання природи поліських опіль Правобережної України.....	54
<i>Дорошенко І. В.</i> Дослідження пам'яток природи місцевого значення у Маньківському районі для формування регіональної екомережі.....	57
<i>Душечкіна Н. Ю.</i> Розкриття екологічного мислення у студентів як основи формування екологічного світогляду.....	61
<i>Задорожна О. М.</i> Екологічне виховання студентів засобами природоохоронної діяльності.....	63

пізнавальний інтерес до загальних законів природи, прагнення до придбання нових знань. Розвивається природничий світогляд школярів стає фундаментом їх духовної культури, сприяє визначенню життєвих позицій.

Отже, дослідницька діяльність – це самостійне отримання нового знання про навколишній світ, розвиток пізнавальних інтересів, інтелектуальних здібностей учнів; оволодіння вміннями використання інформації про сучасні досягнення в науці; навчання вмінню формувати тему, мету і завдання дослідження, оформлення роботи; формування навичок публічного виступу, культури міркування, захисту реферативної роботи, ведення дискусії. Дослідницька діяльність з хімії включає виконання лабораторних дослідів, практичних робіт і розв'язок експериментальних задач.

Література:

1. Ягдовский К. П. Исследовательский метод / К.П. Ягдовский. – М. : Госиздат, 1929. – 120 с.
2. Белякова Н. В. Организация исследовательской деятельности учащихся при обучении химии / Н.В. Белякова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://krh-shk1.narod.ru/uroki/issled.doc>.

Герасименко О. В., викладач
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
e-mail: oksana_gerasimenko@ukr.net

РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЧНОЇ, ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ КРІЗЬ ПРИЗМУ XIX – XXI СТОЛІТЬ

Розвиток педагогічної науки упродовж останніх століть ознаменувався її стрімкою аксіологізацією, яка є необхідною передумовою для реформування сучасної системи освіти із врахуванням вимог суспільного та особистісного розвитку у їх взаємозв'язку [6, с.325].

Метою нашої розвідки буде проаналізувати проблеми становлення і розвитку географічних, екологічних знань у загальноосвітніх навчальних закладах України крізь призму історії (XIX – XXI ст.).

Період XIX ст. характеризується певною увагою держави до розвитку шкіл. Традиційні школи, які не відповідали вимогам часу, перестають існувати. Під тиском громадської думки уряд Олександра I проводить реформування системи освіти у підросійській Україні за західноєвропейським зразком, запозичивши систему освіти періоду французької революції [4, с. 1320; 7, с.75].

Віска 60-х років XIX століття характеризується запровадженням у навчально-виховний процес використання наочності у викладанні природничих дисциплін. Уваляються методичні рекомендації для учителів початкового курсу фізичної географії, які на той час стали значним кроком уперед [7, с.103].

У 1901 р. за міністра П. Ванновського комісія знову почала обговорювати питання реформи середньої школи, пропонувала об'єднати реальну школу з

гімназією і створити тип середньої школи, у якій три класи повинні дорівнювати повному курсу початкової школи. До навчальних планів 4-7 класів вводилося і природознавство, причому з 4 класу учні поділялися на дві групи, у яких одні додатково вивчали природознавство та географію, а інші – латинську мову. У цьому ж проєкті рекомендувалося ввести у початковий план і екскурсії. Робота комісії, як завжди, підлягала жорсткій критиці і сприймалась сучасниками по-різному. Разом з тим, «...у результаті роботи комісії з підготовки шкільної реформи було розроблено положення про середню школу. У розділі «Природознавство» (п. 13) йдеться про те, що при викладанні природознавства необхідно враховувати вік учнів у перших трьох класах школи. Головна мета викладання природознавства у нижчих класах – розвинути в дітях здатність спостерігати за предметами, що їх оточують. Крім цього природознавство має посилити любов до природи і ознайомити дітей з її найголовнішими явищами та об'єктами. У цей період створюються нові програми з навчальних предметів. Для старших класів, починаючи з 4-го, пропонувалося вивчення природознавства, до 7 класу (два уроки на тиждень) за такою схемою:

4 клас. Короткий курс мінералогії і хімії

5 клас. Систематичний, але дуже короткий курс зоології і ботаніки

6 клас. Короткий загально біологічний курс.

7 клас. Знайомство з будовою людського тіла, вивчення питань особистої гігієни» [7, с.105].

Аналіз «Энциклопедического словаря» Ф.А.Брокгауза і І. А. Ефрона(1907) [8] свідчить про те, що на початку ХХ ст. терміну «охорона природи», «екологія» не було.

У період національно-визвольних змагань українського народу 1917-1920 р.р. за аналізом архівних документів Центрального державного архіву України, приходимо до висновку, що з 1918 р. у загальноосвітніх навчальних закладах «...обов'язковим предметом була географія України» [3, с. 54]

Уже з 1920р. з введенням «Положення про Єдину трудову школу» географія була частиною таких предметів, як природознавство й суспільствознавство, приділяли увагу краєзнавству, вивченню особливостей навколишньої природи та господарської діяльності людей [5, с. 30].

У кінці 20-х на початку 30-х рр. переглядаються теоретико-методологічні засади розвитку гуманітарних наук. У 30-ті рр. відбувається русифікація школи, ліквідація особливостей освітньої системи в Україні, її централізація з єдиним центром у Москві. Освітні заклади стають на шлях авторитарно – дисциплінарних начал управління і діяльності з чітко визначеним обсягом знань, умінь, навичок. Позитивним є те, що особлива увага приділяється предметам природничо-математичного циклу [7, с. 299]

У 1930–1958 р.р. педагогічна думка розвивається за визначеними правилами : в методичному – опис передового педагогічного досвіду учителів географії, розглядаються питання методичного забезпечення викладання географії в школі. У ці десятиліття продовжується, як і в 30-ті рр. розрив з національним корінням, уніфікація, регламентація та стандартизація [7, с. 300]

Роки 1958 – 1985 характеризуються частковою демократизацією суспільства. На вивчення географії відводиться більша кількість годин. Рекомендовано проведення позакласних географічних заходів. Значним тиражем видається географічна література. Розвиток географічної освіти стимулює шкільну географію [7, с. 301].

У 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. виникає стійка тенденція до інтеграції географії з іншими навчальними предметами: історією, економікою, екологією [7, с. 303].

Енциклопедія сучасної України (2009) [1] так трактує термін «Екологія (від еко...і...логія) – наука, яка вивчає взаємодії рослин, тварин, грибів, мікроорганізмів і вірусів між собою та з довкіллям. Предметом вивчення є структура та функціонування надорганізмених систем на рівні видів, популяцій, екосистем, біогеоценозів та біосфери. Сучасна екологія досліджує також дію цивілізаційних процесів на довкілля з метою запобігання негативним наслідкам техногенної діяльності людини» [1, с. 51].

З кінця ХХ ст. розпочався новий етап розбудови школи незалежної України, що передбачає певну зміну у вивченні шкільних географічних курсів.

«Наше завдання – кожній дитині дати доступ до якісної освіти. Успіх України в тому, щоб побудувати суспільство освіченого загалу, бо кожна дитина, не залежно від її здібностей, має право на успіх в житті, на максимальне розкриття власних здібностей, яке може запропонувати якісна освіта», – наголосила Лілія Гриневич під час серпневої конференції 18 серпня 2016 року [2, с. 1]. Міністр зазначила, що реформа орієнтована на те, щоб зробити випускника конкурентноздатним у 21-му столітті – випустити зі школи всебічно розвинену, здатну до критичного мислення цілісну особистість, патріота з активною позицією, інноватора, здатного змінювати навколишній світ та вчитися впродовж життя.

Однією з ключових компетентностей Нової української школи визначено: «Екологічну грамотність і здорове життя. Уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя» [2, с. 9].

Отже, у ХІХ ст. провідне місце у географічній освіті належало розвитку географії як науки, у ХХ ст. – геоекологічній ідеї рівноправності взаємодії природи та людини, на початку ХХІ ст. – ключовим компетентностям екологічної та природничої грамотності.

Література:

1. Енциклопедія сучасної України. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Т. 9. – с. 51
2. Концепція «Нової української школи» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://osvita.ua/school/52062/>
3. Протокол засідання Временного Попечительского Совета, происходившего 25 августа 1917 года под председательством Г. Управляющего Киевским учебным округом В.П.Науменко, 1917 р. // Центральный державный историчный архив Украины, ф. 707, оп. 85, спр. 37 Дело о Попечительском Совете, 88 арк.